

kısa tarihinden de bilinmektedir. Ancak bu Oğuznâme günümüze ulaşmamıştır. İbnü'd-Devâdârî'nin verdiği bilgilerden bu Oğuznâme'nin Oğuz Kağan'dan başlayıp Selçuklular'a kadar gelen bir devrin destanlaşmış veya yazıya aktarılmış sözlü tarihi olduğu anlaşılır (Süleymaniye Ktp., Damad İbrâhim Paşa, nr. 913).

Oğuz destanlarının zamanımıza kadar gelen en eski varyantı, yaklaşık XIII. yüzyılın sonları ile XIV. yüzyılın başlarında Turfan'da asıl nüshadan Uygur alfabeyle yazıya geçirilmiş Oğuz Kağan destanıdır. Anlaşıldığına göre bu Oğuznâme, Oğuzlar'ın cihan devleti kurma ülküleriyle boy sisteminin oluşması hakkında tarihî-mitolojik hikâyelerin destan varyantıdır. İkinci varyant ise Reşidüddin'in *Câmi'ü't-tevârih* adlı eserinde bulunan Farsça "Oğuznâme"dir. Söz konusu varyant Oğuz destanlarının ilk İslâmî varyantı olarak bilinir. Bu Oğuznâme'yi Zeki Velidi Togan Türkiye Türkçesi'ne aktarmıştır. Farsça Oğuz destanına göre Türkler'in tarihi Nuh peygamberin oğlu Yâfes'le başlamaktadır. Yâfes babası tarafından Türkistan'a gönderilmiş, dolayısıyla Türkler de Yâfes'in soyundan gelmiştir. Yâfes, Türkler arasında Olcay Han lakabıyla bilinmektedir. Olcay Han soyundan gelen Kara Han, Oğuz'un babasıdır. Oğuz Han müslüman olarak dünyaya gelir. Doğan doğmaz annesine Tanrı'ya inandığı ve müslüman olduğu takdirde sütünü emeceğini söyler. Büyüdüğünde de ilk mücadelesini Müslümanlığı kabul etmeyen babası, amcası, hısım ve akrabasıyla yapar. İlk defa Reşidüddin'de geçen bu varyant, Ebûlğazi Bahadır Han'ın *Şecere-i Terâkime*'siyle Münis'in yarım bırakıp daha sonra yeğeni Âgehî'nin tamamladığı *Firdevsü'l-ikbâl* adlı eserinde de geçmektedir. XVI. yüzyılda yazıya geçirildiği tahmin edilen bir diğer büyük Oğuznâme *Kitâb-ı Dedem Korkud alâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân*'dir. Bu eserde on iki olay ayrı ayrı başlıklarla anlatılmaktadır. Bundan dolayı esere Dede Korkut hikâyeleri adı verilmektedir. Her bir olay ayrı bir hikâye şeklinde anlatılsa da hikâyelerin Oğuznâme'den alınmış parçalar olduğu düşünülmektedir. Hikâyelerde Oğuz'un dünya görüşü, devlet yapısı, danışma heyeti olan "kengeş", harbi-demokratik sistem değişmeden her iki destanda aynı şekilde ifade edilir. Ancak Oğuz Kağan destanında ilk Türk devletinin kurulması ve Oğuzlar'ın Moğolistan'dan Mısır'a kadar olan topraklarda hükümlerini göz önüne alınırsa Dede Korkut'ta Karadeniz'le Hazar denizi arasında kalan

Oğuz ilinden söz etmek gerekir. Diğer taraftan birinci Oğuznâme'deki merkezleşmiş il idarî sistemli devlet Dede Korkut boylarında biraz zayıflamış, beylerbeyliklere bölünmüştür. İç Oğuz ile Dış Oğuz'un birbiriyle karşı karşıya gelmesi ise devletin artık siyasî otoritesinin zayıflamasından, çekişmeler devrinin başladığından haber verir. Kısa olan Uzunköprü varyantında Oğuz Kağan'da tasvir edilen olaylar da tekrarlanır. Her iki destan İslâmiyet'ten önceki dünya görüşünün ürünüdür. De de Korkut boyları ve tarihî Oğuznâmeler İslâmî unsurlarla zenginleştirilmiştir. Oğuznâme adıyla bilinen anonim şiirlerde Korkut Ata, Oğuz Kağan, Bayındır, Kazan ve diğer Oğuz kahramanları övülür, kahramanlık sahnelerine yer verilir; Korkut Ata'nın ölümden kaçması, dolayısıyla ölümlü mücadelesi tasvir edilir.

Oğuznâme'deki dünya görüşünün, motiflerinin aynı zamanda Fars edebiyatına da büyük etkisi olduğu kanıtlanmıştır. VI. yüzyılda Büzürgmihr tarafından Farsça'ya çevrilen Oğuz destanının İran şairlerinden Dakiki'ye ve Firdevsî'ye etkileri açıktır. Firdevsî, *Şâhnâme*'sinde Oğuz yitlerinden, destanlarından geniş ölçüde yararlanmıştır. Karahan olayı, Korkut Ata'nın ölümlü mücadelesinin Efrâsiyâb'ın ölümden kaçma çabalarına dönüşmesi, Barnsı Beyrek hikâyesinin Bijen ve Menje destanında yer alması, Tepegöz mitinin İsfendiyyar olayında görülmesi gibi birçok sözlü Türk kültür ürünü *Şâhnâme*'de yer almıştır. Oğuznâme motiflerinden Nizâmî-yi Gencevî de *Hamse*'yi oluşturan mesnevilerinde yararlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Dede Korkut Kitabı 1 (nşr. Muharrem Ergin), Ankara 1994, s. 73-251; *Dedem Korkut'un Kitabı* (nşr. Orhan Şaik Gökyay), İstanbul 1973, tür.yer.; Reşidüddin, *Sbornik Letopisey: Djami'at-tavarih* (trc. O. I. Smirnova), Moskova-Leningrad 1952, I, tür.yer.; Hâfiz Teniş Buhârî, *Şerefname-i Şâhi: Kniga Shakhskoi Slavy* (trc. M. A. Salahetino-voy), Moskova 1983, I, 3-65; Ebûlğazi Bahadır Han, *Şecere-i Terâkime* (haz. Zuhar Kargı Ölmez), Ankara 1996, tür.yer.; Rıza Nur, *Oughouz-Name: Epopee Turque*, Alexandrie 1928; M. Fahrettin Kirzoğlu, *Dede-Korkut Oğuznameleri, I. Kitap*, İstanbul 1952; Zeki Velidi Togan, *Oğuz Destanı: Reşideddin Oğuznamesi, Tercüme ve Tahlihi*, İstanbul 1972, s. 17-78; V. M. Jirmunskiy, *Tyurkskiy Geroicheskiy Epos*, Leningrad 1974, tür.yer.; Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilâtı, Destanları*, İstanbul 1980; *Oğuzname* (haz. S. Elizade), Bakü 1987; Annakulı Bekmiradov, *Andalıp hem Oğuznamacılık Debi*, Aşkabat 1987; Kulmat Ömiraliyev, *Oğuz Kağan Eposunun Tili*, Almatı 1988, s. 3-54; Nurmuhammet Andalp, *Şıgırlar hem Poemalar*, Aşkabat 1990; Şakarim Kudayberdi-Uli, *Rodoslovnaya Tyurkov, Kirgizov, Kazahovi Hanskiy Dinastiy*, Alma-Ata

1990, s. 11-38; Fuzuli Bayat, *Oğuz Destan Dünyası. Oğuznamelerin Tarihi, Mitolojik Kökenleri ve Teşekkülü*, İstanbul 2006; a.m.f., "Dede Korkut Oğuznamelerinde Devletçilik ve İdare Etme", *Dede Korkut Sözü*, Bakü 1999, s. 15-27; P. Pelliot, "Sur la légende d'Uguz-Khan en écriture ouigoure", *T'oung Pao*, XXVII/4-5, Leiden 1930, s. 247-358; Harun Güngör, "Seyyid Lokman ve Oğuznâmesi", *TDA*, sy. 44 (1986), s. 91-103.

FUZULİ BAYAT

OKURLAR, Hüseyin

(bk. SEBİLCİ HÜSEYİN).

ORHAN KEMAL

(1914-1970)

Hikâyeci ve romancı.

15 Eylül 1914'te Adana Ceyhan'da doğdu; asıl adı Mehmet Raşit'tir. Ailesi Bulgaristan göçmenlerindedir. Babası Abdülkadir Kemâlî Bey kaymakamlık, savcı yardımcılığı, I. Büyük Millet Meclisi'nde Kastamonu milletvekilliği, bir süre Adliye nâzırlığı yapmış, *Toksöz* gazetesini çıkarmış, gazetede bir yazısından dolayı İstiklâl Mahkemesi'nde yargılanmıştır. Annesi Azime Hanım bir süre öğretmenlik yapmıştır. 1930'da Adana'da Ahali Cumhuriyet Fırkası'nı kuran babası partinin kapatılması üzerine Suriye'ye, oradan Lübnan'a kaçmıştır.

1932'de Lübnan'daki ailesinin yanından Adana'ya dönen Mehmet Raşit başı boş bir hayat yaşamaya ve kahvelerde vakit geçirmeye başladı. Giritli'nin kahvesiyle Nadir'in kahvesinde İsmail Usta, Ali Şahin, Dayı Remzi gibi işçi ustalarıyla tanıştı. Onların verdiği *Serseriler*, *Step-te*, *Jerminal*, *Benim Üniversitelerim* gibi kitapları okudu. 1935'te Mesucut Fabrikası'nda kâtip olarak çalışırken bir Boşnak kıızı olan Nuriye ile Mayıs 1937'de evlendi. Niğde'de askerken tezkeresine kırk gün kala komünizm faaliyeti suçlamasıyla tutuklandı ve Ekim 1938'de beş yıl hapse mahkûm edildi. Kayseri Hapishanesi'nde hece ölçüsüyle yazdığı şiirleri *Yedigün*, *Yeni Mecmua* gibi dergilerde Raşit Kemâlî adıyla yayımlandı. 1939'da Türkiye'ye dönen ve Bergama Ağır Ceza reisliğine tayin edilen babası sayesinde Bursa Cezaevi'ne nakledildi. 1940'ta Bursa Cezaevi'ne gelen Nazım Hikmet, Orhan Kemal'in kendi koğuşuna alınmasını sağladı, şiirlerini beğenmediyse de kendisinde "sanatçı kumaşı" gördüğü için ilgilendi ve ona Fransızca, politika, felsefe ve edebiyat dersleri verdi. Bir gün onun yazdığı

roman denemesini görünce şiiri bırakıp hikâyeye, romana yönelmesini istedi. Bu dönemde ilk yazısı 1940'ta *Yeni Edebiyat* gazetesinde basılan "Balık"tır. Soyadı olan Öğütçü'yü yazılarında kullanmayan Orhan Kemal'in 1941'den itibaren Raşit Kemâlî ve Orhan Raşit imzalarıyla *Yeni Edebiyat*, *Yürüyüş*, *İkdam* gibi dergi ve gazetelerde hikâyeleri yayımlandı. Tahliye edildikten sonra (26 Eylül 1943) Adana'ya döndü, ancak iş bulmakta güçlük çekti. Amelelik, hamallık, ambar memurluğu gibi işlerde çalıştı. 1945 yazında Kilis'te eksik kalan otuz beş günlük askerliğini tamamladı, fakat terhis edilmeden Çorum'a sürüldü. Babası tarafından dönemin başbakanı Recep Peker aracılığıyla serbest kalması sağlandı.

17 Nisan 1950'de ailesiyle birlikte İstanbul'a taşındı. Eşi Sultanahmet'te bir çorap fabrikasında işe girdi, kendisi de hikâyelerini satabilmek için Bâbüâlî'de dolaştı. Artık ismi bilinen bir hikâye yazarıydı. Ardından tefrika romanları geldi. 1951'de *Sarhoşlar*, 1952'de *Cemile* ve *Çamaşırıcının Kızı* yayımlandı. Aynı yıl *Vatan* gazetesinde *Murtaza*, *Dünya* gazetesinde (1953) *Bereketli Topraklar Üzerinde* tefrika edildi. Aralık 1963'te Dışişleri Bakanlığı'ndan Sovyet Rusya'da yayımlanmış eserlerinin telif haklarının getirilmesine aracılık edilmesini istedi. Dileği Eylül 1964'te gerçekleşti. 1966'dan itibaren hikâye ve romanları oyun haline getirilmeye başlandı. 1968 Ocağında oynanan *Yalova Kaymakamı*'nda oyunun birinci temsilinde Boyacı Bayram rolüne çıktı. Sovyet Yazarlar Birliği 1968 Haziran ayında Gorki'nin 100. doğum yılı için onu da Rusya'ya çağırdı. Pasaport sorunu ancak bir yıl içinde çözülebildi. 5 Mayıs 1970'te Sofya'ya gitti. Orada hem babaannesinin soyunun bulunduğu yerleri dolaşarak notlar aldı hem tedavi oldu. Fakat kısa bir süre sonra geçirdiği kalp krizi ve ona bağlı olarak gelişen beyindeki pıhtılaşma yüzünden 4 Haziran 1970'te Sofya'da öldü.

Orhan Kemal genel anlamda Hüseyin Rahmi'ye kadar uzanan natüralist ve realist roman anlayışını Sadri Ertem, Sabahattin Ali gibi romancılar kanalından devralan sosyal gerçekçi bir romancıdır. Türk romanında Anadolu'ya yönelik şekilde görülen içerik genişlemesi on da haylaz ve yoksul gençler, ekmeğin peşindeki işçiler, sınıf değiştirmek isteyen yoksul gruplar, ağalıktan patronluğa ve amelelikten işçiliğe geçiş sürecindeki insanlar arasında görünür. İnsana ve toplu-

Orhan Kemal

ma yaklaşırken sosyal çatışmaları sınıfsal bir bakışla algılayan Orhan Kemal'in bu malzemeyi işleyişi kendi çağdaşları olan bazı yazarların sosyal gerçekçilik anlayışından farklıdır. Sosyal hayata bakarken ve öğelerini seçerken sosyal gerçekçi, bunları yansıtırken gözlemci ve eleştirel gerçekçidir. Kendisinin aydınlık gerçekçilik dediği bu tutum kişilerin değil sosyal düzenin bozuk olduğu, kişilerin bu yüzden yozlaştığı düşüncesine dayanır. Gerçekçilik anlayışında yazarın yaşadıklarını yazması ilkesi de önemlidir.

Olay örgüleri, yazılış mekânları ve problemleri dikkate alındığında romanları şu şekilde gruplandırılabilir: Yazarın çocukluğunu ve gençliğini sosyal değişmelere göndermeler yaparak işlediği otobiyografik romanlar; tarımda endüstrileşmenin, kapitalist ekonomik yapılaşmanın yansıdığı Çukurova'daki tarım ve fabrika insanların romanları; 1950'lerden sonra değişen sosyal hayat tarzını, tüketim anlayışını ve bunların doğurduğu problemleri ele alan İstanbul'daki küçük ve yoksul insanların dünyasını anlatan romanlar; sosyal eleştirilerin mizahla yapıldığı romanlar. Orhan Kemal'in diyalogları kişilerin ruhsal ve sosyal gerçekliklerini yansıtmada kuvvetli bir imkân olarak görünür; aksiyona ritim katar, rahat okunmayı sağlar. Maksim Gorki ve Hemingway'in

eleştirel gerçekliğinde asıl pay sahibi olan kişilerine karışmayan anlatıcı, Orhan Kemal'in özellikle ikinci bölümü oluşturan romanlarında başarıyla kullanılır. Hâkim anlatıcıdan kurtulmak isteyen gerçekçi eğilimler için bu yeni bir aşamadır. Orhan Kemal romanı kişileri idealleştiren ideolojik roman, olduğu gibi yansıtın fotoğraf roman ve kişileri iyilerle kötüler diye ayıran roman arasında durur ve gerçekliği yaşamışlığın sularında arar. Yazar 1958 (*Kardeş Payı*) ve 1969'da (*Önce Ekmek*) Sait Faik Hikâye armağanını, 1969'da (*Önce Ekmek*) Türk Dil Kurumu Öykü ödülünü aldı. 1972 yılından beri ailesinin katkılarıyla her yıl Orhan Kemal Roman ödülü verilmektedir.

Eserleri (Orhan Kemal'in eserlerinin çoğu İstanbul'da, bir kısmı Ankara'da basılmıştır). **Hikâye:** *Ekmek Kavgası* (1949), *Sarhoşlar* (1951, Urduca çevirisi *Dû Şarâbî* [trc. Mes'ûd Ahter Şeyh], İslâmâbâd 2008), *Çamaşırıcının Kızı* (1952), *72. Koşuş* (1954, İng. çeviri *Ward 72*, 1993), *Grev* (1954), *Arka Sokak* (1956), *Kardeş Payı* (1957), *Babil Kulesi* (1957), *Dünyada Harp Vardı* (1963), *Mahalle Kavgası* (1963), *Önce Ekmek* (1968), *Küçükler ve Büyüklükler* (1971), *Aslan Tomson* (1976), *İnci'nin Maceraları* (1979). **Roman:** *Baba Evi* (1949, Almanca'sı *Vaterhaus*, Ankara 2002), *Avare Yıllar* (1950), *Murtaza* (1952), *Cemile* (1952), *Bereketli Topraklar Üzerinde* (1954), *Suçlu* (1957), *Serseri Milyoner* (1957), *Devlet Kuşu* (İstanbul 1958), *Vukuat Var* (İstanbul 1958), *Gâvurun Kızı* (1959), *Küçücük* (1960), *Dünya Evi* (1960), *El Kızı* (1960), *Hanımın Çiftliği* (1961), *Gurbet Kuşları* (1962), *Eskici ve Oğulları* (1962), *Eskici Dükkânı* adıyla 1970), *Kanlı Topraklar* (1963), *Sokakların Çocuğu* (1963), *Bir Filiz Vardı* (1965), *Müfettişler Müfettişi* (1966), *Yalancı Dünya* (1966), *Evlerden Biri* (1966), *Arkadaş Islıkları* (1968), *Sokaklardan Bir Kız* (1968), *Kötü Yol* (1969), *Üçkâğıtçı* (1969, Fransızca çevirisi *L'escroc*, Ankara 2002), *Kaçak* (1970), *Tersine Dünya* (1986). Ayrıca *İspinozlar* (oyun, 1965), *Nazım Hikmet'le Üç Buçuk Yıl* (1965), *Senaryo Tekniği ve Senaryoculuğumuzla İlgili Notlar* (1963), *İstanbul'dan Çizgiler* (röportaj, 1971), *Önemli Not* (deneme, 2007) adlı eserleri vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

R. Fish, *Orhan Kemal*, Moskova 1967; S. Uturgauri, *Orhan Kemal*, Moskova 1967; Nurer Uğurlu, *Orhan Kemal'in İkbal Kahvesi*, İstanbul 1973; Yusuf Kenan Karacanlar, *Orhan Kemal*, İstanbul 1974; Hikmet Altınkaynak, *Hikâye Yazarı Orhan Kemal*, İstanbul 1983; Asım Bezirci, *Orhan Ke-*

mal, İstanbul 1984; Muzaffer Buyrukçu, *Arkadaş Anılarında Orhan Kemal*, İstanbul 1984; Kemal Sülker, *Nazım Hikmet Orhan Kemal Dostluğu*, İstanbul 1988; Fikret Otyam, *Arkadaşım Orhan Kemal ve Mektupları*, İstanbul 1999; Mehmet Narlı, *Orhan Kemal'in Romanları Üzerine Bir İnceleme*, Ankara 2002.

MEHMET NARLI

ORIENTE MODERNO

İtalya'da yayımlanan,
Ortadoğu'daki müslüman ülkelerin
siyaset, tarih, kültür, edebiyat
ve toplum bilimini incelemeye yönelik
süreli yayım.

Roma'da kurulmuş olan Istituto per l'Oriente (Şark Araştırmaları Enstitüsü, IPO) adlı merkezin aylık yayın organı olup 1921'den beri neşredilmektedir. İtalya'da daha önce yayımlanmaya başlanan şarkiyat konulu dergiler çok sınırlı alanlarda uzmanlara hitap ediyordu. Yeni bir anlayışla hareket eden Roma Üniversitesi'nin Şarkiyat Bölümü öğretim üyeleri, hükümete özel bir kuruluş ve dergi oluşturma hususundaki çabalarını kabul ettirdiler. Bu çalışma İtalya'nın siyaset alanında gösterdiği çabaya paralel geliştirdi; Doğu'ya doğru yayılma çalışmaları ve eski Roma İmparatorluğu'nu canlandırma, Akdeniz'e tekrar sahip olma ve "mare nostrum" (bizim deniz) gibi kavramlar Libya'nın ele geçirilmesiyle başlatılıp devam ettirilirken kültür alanında da uygulama için Eskiçağ tarihi araştırmalarına hız verildi. Doğu'nun sadece bilimsel bakımdan değil aynı zamanda toplum, din, kültür, tarih, etnografya, felsefe yapısı açılarından ele alınması, hatta günlük akımların da dikkatle izlenmesi ve tahlil edilmesi faydalı olacaktı. Bu kavramlar, 15 Haziran 1921 tarihinde yayımlanan derginin birinci sayısının kapak sayfasında belirtildi. Doğu hakkında fazla bilgi sahibi olmayan İtalya'daki aydınlarla gerçek haberlerin ve bilgilerin ilmî ilkeler çerçevesinde ve daha sade bir üslupla aktarılması esas alındı. Dergi için en önemli girişimleri yapan kişi Carlo Alfonso Nallino olup bu girişimleri Dışişleri Bakanlığı'nın yayın genel müdürü ve Ortadoğu sorunları uzmanı Amadeo Giannini tarafından desteklendi. Carlo Alfonso Nallino uzun yıllar enstitü ve dergide ağırlığını duyurdu. Müslüman âlemi tarafından geliştirilen konuları aktarırken bu dinin yayıldığı Afrika, Orta Asya, İran, Hindistan müslümanları, Malezya ve civarı, Çin'deki müslümanlar da incelenecek, hristiyanların çoğunlukta olduğu devletler (Lübnan, Ermenistan, Gürcistan, Habeşistan) için

deki müslümanlar da ihmal edilmeyecekti. Derginin yayın ilkesi tarihî-siyasî bölüm, kültür bölümü, ekonomi bölümü şeklinde belirlendi. Bu ilke 1980 yılına kadar uygulandı. Türkiye konusu her zaman dikkati çekti, zira Osmanlı Devleti yıkılıp Anadolu'da gelişen hareket sonucu yeni bir Türk Cumhuriyeti'nin kurulması, diğer İslâm âleminde görülmesi mümkün olmayan devrim hareketleri dergi sayfalarında her zaman yer aldı. C. A. Nallino yazı faaliyetleri yanında enstitüye ve dergiye faydalı olacak kişilere de yer verdi.

Düzenli biçimde aylık olarak altmış dört sayfa halinde yayımlanan dergi özel kâğıdı, kapağı, amblemi ve basım tekniğiyle dikkat çekti. Türk İstiklâl Harbi, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yeni mücadele konuları derginin siyaset sütunlarına yansıtıldı. Fakat bu bilgiler bir araştırmaya dayalı olarak değil çeşitli gazete, dergi, siyasi bülten, haber ajanslarından derlenmişti. Türk gazetelerine de bazan yer verildi. 1921'de Londra'da yapılan görüşmeler sonucu artık bir siyasi varlık olarak tanınan Türkiye Büyük Millet Meclisi temsilcileriyle imzalanan bir dizi anlaşma dergide yer aldı ve İtalya Devleti'nin nelele dikkat ettiği görüldü. Ege ve Antalya civarında sürdürülen araştırmalar başta sanat tarihi, arkeoloji ve ekonomi bakımından devam ettirildi. XX. yüzyıl başında Biagio Pace, Roberto Puribeni, Giulio Jacobini'nin Anadolu'da yaptıkları çalışmalar diğer meslektaşları tarafından Osmanlı Devleti topraklarında geliştirildi, elde edilen veriler kültür ortamı kadar siyasi bir hedef de belirlemiş oldu (Petricioli, s. 9-31). *Oriente Moderno* sayfalarında ilk yıllar yeni kurulan Ankara hükümetinin icraatlarının en önemlisi sayılan ve 1924'te kabul edilen Teşkilât-ı Esâsiyye Kanunu da incelenip yayımlandı (IV [1924], s. 667-675); M. Guidi tarafından kaleme alınan çalışmayı o sıralarda göreve başlayan Ettore Rossi kontrol etti, bu da daha sonra kendisi için bir usul teşkil etti. Bu temel kanunun ardından zikredilenler: Türk-Yunan ahali mübadelesi konvansiyonu (II [1922-1923], s. 662-668), Lozan Antlaşması tutanakları (III [1923], s. 461-550), vatandaşlık yasası (VIII [1928], s. 512-514) ve ortaya çıkardığı sorunların çözümü için yapılan anlaşma (X [1930], s. 421-427), Montrö şehrinde imzalanan 20 Temmuz 1936 tarihli Boğazlar Sözleşmesi (XVII [1937], s. 118-127), 1937'de yapılan anayasa değişikliği (XVII [1937], s. 167-168), Hatay meselesi için Fransa'nın muhtelif anlaşmaları ile beraber esas kuruluş sayılan 1938 tarihli dü-

zenleme (XVIII [1938], s. 58-67), Milletler Cemiyeti ile yapılan anlaşma (aynı cilt, s. 67-70), Hatay'ın anavatana bağlanması (XIX [1939], s. 438-443), Boğazlar meselesiyle ilgili Türkiye-Rusya arasındaki nota teâtileri (XXVI [1946], s. 74-84, Türkiye'nin cevabı, aynı cilt, s. 84-93), 9 Temmuz 1961 tarihli anayasa (XLIII [1963], s. 1-28), Cumhuriyet Halk Partisi ile Millî Selâmet Partisi arasında yapılan koalisyon protokolü (LIV [1974], s. 44-61). Kemal hareketinin daha başka devletlerle gerçekleştirdiği anlaşmalar resmî yayınlar veya çeşitli haber kaynaklarından aktarıldı.

Carlo Alfonso Nallino'nun *Oriente Moderno*'da çıkan en önemli araştırması "Osmanlı halifeliğinin sonu" başlığını taşıyor (IV [1924], s. 137-153). Fakat bu onun konuyla ilgili ilk çalışması olmayıp I. Dünya Savaşı'nın ardından muhtelif araştırmacıların geliştirdiği, halifelik kurumunun Osmanlı ailesi tarafından haksız olarak gasbedildiği yönündeki ön yargıya Nallino da katıldı. Bu çerçevede İtalya Dışişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan, benzer argüman içeren ve Libya'daki İtalyan sömürgecilerini çıkararak isteyen *Appunti sulla natura del 'califfato' in genere e sul presunto 'califfato ottomano'* (Rome 1917) adlı kitapçığı anılabilir (İng. trc. *Notes on the Nature of the Caliphate in General and the Alleged Ottoman Caliphate*, Rome 1919; T trc. Murteza Bedir, *Hilâfet Risâleleri*, nşr. İsmail Kara, İstanbul 2004, IV, 265-293).

Derginin en hızlı gelişimi Nallino'nun ölümünden sonra Ettore Rossi'nin değişik statü ve sorumluluk altında görev üstlenmesiyle oldu. Çok ihatalı bir araştırmacı ve aynı zamanda seçkin bir kitap sever olan bu tanınmış Türkolog siyaset, iktisat, din ve sosyal alanlardaki haberlerle beraber kendi edindiği veya enstitüye yollanan kitapların tanıtımını yaptı, bunların sağladığı yeniliklerle ilgili yazılar kaleme aldı. Araştırmaları *Rivista degli Studi Orientali*'de de basıldı. Hâlâ değerini koruyan makaleleri arasında en önemlileri yayın sırasına göre şunlardır: "Il nuovo alfabeto latino introdotto in Turchia" (IX [1929], s. 33-48), "Le scambio obbligatorio delle popolazioni tra la Grecia e la Turchia" (X [1930], s. 397-418), "Il secondo centenario della morte di Luigi Ferdinando Marsigli" (XI [1931], s. 415-424), "Atatürk, 1880-1938" (XVIII [1938], s. 635-646), "Dall'Impero Ottomano alla Repubblica di Turchia" (XXIII [1943], s. 359-388), "Pietro della Valle orientalista romano, 1586-1652" (XXXIII [1953], s. 49-64), "La Sultana Nur Banû (Cecilia Venier - Baffo) moglie di